

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ,
АСПІРАНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 2(12), 2023

Мукачево

УДК 373.2.091.2:373.2.015.31(045)

Микуліна А. К.,
старший викладач кафедри дошкільної та спеціальної освіти,
Мукачівський державний університет.
Арделан Я. О., Бобрушко Н. В.,
здобувачки першого (бакалаврського) рівня, групи ДО-3,
спеціальність 012 «Дошкільна освіта»,
Мукачівський державний університет.

УМОВИ СТВОРЕННЯ РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

В статті розкриваються педагогічні умови створення розвивального середовища в закладах дошкільної освіти та його вплив на розвиток особистості дошкільника. проаналізовано наукові дослідження щодо даної проблеми.

Ключові слова: умови, вимоги, предметно-ігрове середовище, обладнання.

The article reveals the pedagogical conditions for creating a developmental environment in preschool education institutions and its impact on the personality development of a preschooler. scientific research on this problem is analyzed.

Key words: conditions, requirements, subject-game environment, equipment.

Сьогодні, як ніколи, актуальною є проблема модернізації освітньої політики взагалі й дошкільної зокрема. Згідно Закону України «Про дошкільну освіту», в дошкільному закладі мають бути створені такі умови, що забезпечуватимуть різнобічний розвиток дитини дошкільного віку, відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб; формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду [1].

Практичне вирішення завдань сучасної дошкільної освіти потребує ґрунтовної психолого-педагогічної основи для організації освітнього процесу та створення розвивального середовища. Створення в дошкільному закладі повноцінного розвивального середовища та забезпечення відповідної позиції вихователя в організації діяльності дітей – провідний засіб реалізації завдань сучасного реформування освіти. Адже правильно організоване розвивальне середовище сприяє соціалізації дитини, впливає на всі аспекти її розвитку.

Сукупність спеціально створених умов, що відповідають цьому завданню називають розвивальним середовищем. Розвивальне середовище – це все те, що забезпечує естетичне сприйняття дитиною навколишньої дійсності, сприяє її фізичному та розумовому розвитку, виховує моральні якості дитини [4].

Мета статті: розкрити умови створення в дошкільному закладі повноцінного розвивального середовища.

Розвивальне середовище – це сукупність умов, які забезпечують різнобічний розвиток дітей; це система матеріальних об'єктів їхньої діяльності.

У гуманістичних теоріях і практиках дошкільного виховання минулих часів, як і сьогодні, проблемі створення предметно-розвивального середовища надавалося першочергове значення. Однією з перших звернула увагу на проблему розвивального середовища М. Монтесорі, яка найважливішою передумовою розкриття дитиною внутрішнього потенціалу вважала вільну самостійну діяльність у створеному педагогом просторово-предметному середовищі [2]. Вона пише: «Оточення дитини - це не просто поєднання предметів для ігор або якогось їх застосування, оточення мусить мати цілісну форму (образ) і орієнтуватись на цілісне сприймання дитини, а не на суму його можливостей». Дитині не потрібне дороге середовище. Навпаки, в ньому має бути «визначена (окреслена) незавершеність, але не безформність» [2].

Французький педагог С. Френе вважав довкілля дитини важливою умовою ефективною підготовки її до майбутнього самостійного життя. Цілком сучасно звучать його слова про те, що навколишнє середовище має бути організоване так, аби спонукати дитину до виконання активних дій відповідно до її життєвого ритму, фізичних та психічних можливостей.

У Західній Європі активно здійснюється пошук та створення такого середовища, в якому передбачалися б особливості та перспективи розвитку дітей. Деякі педагогічні новації широко застосовуються у практиці дитячих садків Німеччини, де особливу увагу звертають на невербальний і образний характер педагогічних впливів. Німецькі педагоги і психологи створюють таке предметно-розвивальне середовище, де активно використовується верхня

частина приміщення, так званий «третій вимір». Це можуть бути антресолі, верхні галереї, східці з поручнями. Такі конструкції дають дошкільникам змогу не лише отримати нову оглядовість, але і спілкуватися з дорослими з висоти, знаходячись, так би мовити, над ними, а не поруч [4].

Діти повністю можуть реалізувати свою потребу у лазінні, стрибках, повзанні. У їхньому розпорядженні різноманітні затишні будиночки з гарним інтер'єром, де можна як усамітнитися, так і погратися разом з друзями. Втручання дорослих при цьому зведене до мінімуму [4].

Цікаву концепцію розвивального середовища розробили А. Грашин, Л. Майнова, Т. Кашкина запропонувавши комплексний підхід до організації розвивального предметно-ігрового середовища. На їх думку, структура середовища для інтелектуального розвитку і творчості повинна складатися з ігрових кімнат для кожної вікової групи, спеціалізованих приміщень для реалізації різних видів творчої діяльності (дизайн-студія, танцклас, студія образотворчого мистецтва, театральна студія, музична зала) та універсальної (для всіх вікових груп) ігрової зони.

Сучасні дослідники Л. Стрелкова, Л. Кларина, Л. Смивіна), розробляючи Концепцію дошкільної освіти, визначили принципи особистісно-орієнтованої побудови такого середовища в ЗДО. На їх думку, розвивальне середовище – комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життя дітей у дошкільному закладі [4, с.15].

Обов'язковою умовою забезпечення ефективного розвитку дитини згідно Базового компонента дошкільної освіти в Україні є створення розвивального середовища в єдності всіх його складників, а саме: природного; предметно-ігрового; соціального; власного «Я» дитини, тобто організоване за сферами життєдіяльності: «Природа», «Культура», «Люди» [3, с. 46].

Насичене та раціонально облаштоване предметно-ігрове та природно-розвивальне середовище є місцем для ігор дітей й стимулом, спонуканням до певних самостійних занять. Природне розвивальне середовище сприяє

виникненню у дошкільника інтересу та елементарних уявлень про об'єкти, явища природи, розкриває причинно-наслідкові зв'язки та взаємозалежність природного довкілля і людини як його частини, формує природодоцільну поведінку малюків.

Збагачене середовище передбачає єдність соціальних і природних засобів забезпечення повноцінної життєдіяльності дитини. Сюди відносять архітектурно-ландшафтні та природничо-екологічні об'єкти; художні студії; ігрові та спортивні майданчики; конструктори; тематичні набори іграшок, посібників; аудіовізуальні та інформаційні засоби виховання і навчання [1].

Незаповнене і безбарвне предметно-ігрове середовище чинить на дітей негативний вплив, гальмує розвиток особистості. Перенасичене предметне середовище так само погано впливає на психіку малят. І тільки періодично поновлюване, варіативне, оптимально організоване предметно-ігрове середовище має розвивальний вплив, спонукає дитину до активної пізнавальної діяльності, позитивно впливає на емоційну сферу, мобілізує процеси мислення.

Для створення оптимального розвивального простору необхідно підібрати різне обладнання (ігрове, навчальне, спортивне тощо), продумати його оптимальне розміщення та визначити кількість. Важливо пам'ятати, що розвивальний простір створюють не для зручності педагога, а для того, щоб дитина могла вільно, відповідно до своїх смаків і настрою, обирати той чи інший осередок. Не треба піклуватися лише про кількісне наповнення групової кімнати ігровими атрибутами і при цьому забувати про те, що їх достатня кількість не завжди забезпечує повноцінний розвиток дітей.

Середовище повинно пробуджувати у дітей активність, надавати їм можливості для різноманітних видів діяльності. Разом із тим, навколишнє середовище повинно при необхідності гасити надзвичайну активність, надавати можливість відпочити. Тому розвивальне середовище передбачає наявність місця для релаксації. Це може бути і «куточок усамітнення», і затишна кімната з м'якими меблями та іншими елементами, які сприяють відпочинку. Емоційний комфорт підтримується і за рахунок організації виставок дитячих робіт

(малюнки, аплікація тощо) всіх дітей, незалежно від рівня виконання.

Розвивальне середовище в ЗДО повинно відповідати таким вимогам:

- предметно-ігрове середовище має бути адекватне вікові дітей та відповідати їхнім функціональним можливостям із незначним перевищенням ступеня складності;

- предметно-ігрове середовище має бути динамічним, варіативним, різноманітним, не обмежувати діяльність дітей, забезпечувати повну свободу;

- ігровий простір повинен сприяти орієнтовно-пізнавальній діяльності, що забезпечує набуття нових знань, формування розумових дій, розвиток провідних психічних процесів дитини;

- важливого значення надають формі і кольору, які допомагають дитині отримати достовірні знання про довкілля. Всі ігрові предмети мають бути якісними;

- необхідно включати у предметно-ігрове середовище національні, етнокультурні особливості, аби дитина творчо прилучалася до духовних цінностей народу, вчилася любові до рідної землі [4].

Отже, довкілля дитини є важливою умовою ефективної підготовки її до майбутнього самостійного життя. Навколишнє середовище має бути організоване так, аби спонукати дитину до виконання активних дій відповідно до її життєвого ритму, фізичних та психічних можливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурова А. Планування освітнього процесу в сучасному дошкільному закладі / А. Бурова, О. Долинна, О. Низковська // Дошкільне виховання. – 2012. – № 11. – С. 11–14.

2. Дячківська І. М. Монтессорі: теорія і технологія / І. Дячківська, Т. Поніманська. – К.: ВД «Слово», 2009. – С. 22–24.

3. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: наук. метод. посібн. / наук. ред. О. Л. Кононко. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – С. 24–32.

4. Крутій К. Предметно-розвивальне середовище як чинник супроводу діяльності дітей / К. Крутій // Дошкільна освіта. – 2008. – № 2(20). – С. 9–20.



МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>